

TASLAK: YAPAY ZEKA ETİĞİ DİVANİ SONUÇ BİLDİRGESİ

Bu doküman 22-23 Haziran günlerinde 1:00 pm-5:00 pm EST (19:00-23:00 CET) saatleri arasında çevrimiçi Zoom toplantısı olarak 237 katılımcı ile gerçekleştirilen Yapay Zeka Etiği Divanı'nın sonuç bildirgesidir. Bu bildirme Yapay Zeka Etiği konusunda bir son söz teşkil etme amacıyla olmayıp konuyu gündeme getirme konu üzerinde aksiyona, müzakerelere, yayınlara ve araştırmaya teşvik etme gayesi taşımaktadır.

Kavramlar

Hizmet Hareketi: Barış içinde birlikte yaşama ve insanlığa hizmet etme ortak idealine matuf olarak; toplumsal sorumluluk ve hayırseverlik çerçevesinde, eğitim, diyalog ve insani yardım faaliyetlerini önceleyen, gönüllülüğü esas alan, barışçıl, dini, sosyal ve kültürel çeşitliliği kucaklayıcı, ilhamını İslamî ve evrensel insani değerlerden alan bir sivil toplum hareketi. (Source: AfSV)¹

Hizmet mensupları: Hizmet Hareketi ve değerlerine bağlılık hisseden herkes. Başka temel kavramlar için [Yapay Zeka Rehberi](#)'ne göz atın.

Genel Prensipler

Hizmet mensuplarının yapay zeka mefhumu ile ilgili davranışlarını aşağıdaki genel prensipler temelinde şekillendirmesi tavsiye olunur:

- Bilinçli yaklaşım:** Yapay zeka her dönüştürücü teknoloji gibi uygulanış şekline bağlı olarak etkileri değişen, güçlü bir araçtır. Yapay zeka hakkındaki meşru endişeler, denetim, gözetim ve etik kuralların önemini net bir şekilde hissettirmektedir. Bu konuda sistemlerin denetimleri ve politika reformlarının yanında bireysel tavırlar da gözden geçirilerek bilinçli hareket edilmelidir.
- Fikhi ölçüler:** İslam hukukunun kıyas, icma, istihsan, sedd-i zerayi ve maslahat gibi usüllerinden yapay zekaya dair çerçeveleri çizerken faydalanılabilir. Din, can, mal, akıl, nesil ve özgürlüğün korunması zaruri maslahatlardandır. Buna göre söz konusu maslahatları korumak için yapay zekaya hukuki kişilik tanınabilir ve sorumluluk yüklenebilir. Kişiliğe sahip olan varlık hukuki ehliyet kazanır, haklarını kullanabilir ve borca ehil olabilir. Kişiler gerçek kişi ya da tüzel kişi olabilir.
- Yapay zekanın statüsü:** Yapay zekaya verilebilecek hayvan, köle, elçi, vekil, tüzel kişilik gibi çeşitli statüler birbirinden farklı fikhi kaideleri ve sorumlulukları beraberinde getirir. Sınırları ve kuralları belirlenmiş basit bir yapay zekanın hukuki kişiliğinin olmadığı kabul edilebilir. Akıllı ve ergin bir insana benzer şekilde, düşünebilen ve bağımsız karar verebilen bir yapay zekanın ise sorumluluk sahibi bir dijital kişilik olarak kabul edilmesi mümkündür.
- İnsanın korunması:** Yapay zeka sistemlerinin geliştirilmesi ve kullanımı sırasında insan hakları garanti altına alınmalıdır. Bu prensibe göre insan onuru ve özgürlüğü

— Birinci Gün Taslağı —

korunmalı, eşitlik hakim olmalı, yapay zeka sistemlerinin kullanılmasından kaynaklanan ırk, din, cinsiyet veya sosyal sınıf temelli ayrımcılıklar ortadan kaldırılmalıdır.

5. **Külli kaideler:** Günümüzde yapay zeka teknolojisi ve bu teknolojinin hukuki çerçevesini çizmek tüm dünyayı ilgilendiren bir mevzudur. Çözümler üretirken evrensel değerler gözetilmelidir. Bununla birlikte Mecelle gibi usulü fıkıh kaynaklarımızdan faydalanılarak hem yapay zeka üreten kişilerin hem de kullanıcıların dikkate almaları gereken külli etik kaideler ortaya koyulmalıdır. İslam'ın temel kaynaklarında yer alan ahlak ilkelerine bağlı çerçevelerin yaptırım gücü ve anlamı Müslümanlar için daha fazla olacaktır.
6. **Kural ve kanunların yapılandırılması:** Kanun yapıcılar yapay zekadan nasıl sonuç elde edileceğine ilişkin ayrıntıları belirtmek yerine, istenen sonuçları tanımlayan esnek ve uyarlanabilir bir çerçeve oluşturmalıdır. Kurallar mevcut sert ve yumuşak hukuk temelleri üzerine inşa edilmelidir. Yapay zeka uygulama alanının bağlamı önemlidir, riskler ile faydaları bütünsel olarak değerlendiren risk temelli bir yaklaşım benimsenmelidir.
7. **Ulusal ve küresel işbirliği:** Kanun yapıcılar arasında ulusal ve uluslararası düzeyde koordinasyon ve iş birliği mekanizmaları oluşturulmalı ve bunlara dayalı olarak güncellenen düzenleme ve denetim sistemleri oluşturulmalıdır.
8. **Yapay zeka treni:** Çeşitli alanlarda yapay zekaya dair kurallar ve sistemler oluşturulurken yapay zekanın bu sistemlere kıyasla hızlı geliştiği göz önünde bulundurulmalıdır. Bu hıza ayak uydurabilmek için işbirliğiyle geliştirilen ve sürekli düzenlenen regülasyonlar önce küçük çaplı izole ortamlarda denenmeli ve güvenilir hale gelene kadar farklı parametrelerle test edilmelidir.
9. **Veri:** Yapay zeka modelleri için üzerine kurulduğu veri esas bir önem teşkil etmektedir. Bu verilerin sorumluluğu yalnızca devletlerin, kanun yapıcıların, şirketlerin ve teknoloji uzmanlarının omuzlarında değildir; sorumluluk bireyler olarak her birimize uzanmaktadır. Hizmet mensupları dijital ekosistemin sadece pasif veri kaynakları değil, aktif katılımcıları olmalıdır. Bireysel manada bu, paylaştığımız veriler hakkında bilinçli kararlar vermek, potansiyel kullanımlarını anlamak ve veri işlemede etik uygulamaları savunmak anlamına gelmektedir.
10. **Veri üretimine aktif katılım:** Hizmet mensupları, dengeli yapay zeka ekosistemini şekillendirmedeki rollerini kabul ederek dijital içerik oluşturma ve verilerle etik bir yönelimle etkileşim kurma vazifelerinin bilincindedir. Örneğin kitapların dijitalleştirilmesine aktif katılarak, blog yazıları yazarak, Wikipedia gibi açık kaynaklara katkıda bulunarak veya videolar üreterek, bakış açılarımız ve değerlerimiz dijital içeriklere yansıtılmalıdır.
11. **Şeffaflık ve mesuliyet:** Yapay zeka karar mekanizmalarının ve çalışma prensiplerinin açık ve şeffaf bir şekilde ortaya konması olası adaletsizliklere müdahale etmemizi kolaylaştırır ve güvenin tesis edilmesine katkı sağlar. Yapay zeka sistemlerinin sebep olduğu zararlar için kişileri veya kuruluşları izlemek ve sorumlu tutmak amacıyla sistemlerin iç işleyişi açıklanabilir olmalıdır.

— Birinci Gün Taslağı —

12. **Robot yasası:** Yaşam ve ölüm kararlarının yapay zeka tarafından verilmesi kabul edilemez. Geliştirilen yapay zeka yöntemleri, meşru amaçlarla orantılı olmalıdır. Canlıların korunması temel bir prensiptir.
13. **Çevre:** Yapay zeka modeli eğitilirken tüketilen yüksek miktarlarda enerji ve çevreye etkisi tartışılmalı ve sürdürülebilirliğe dikkat edilerek uygun çerçeveler çizilmelidir.
14. **İnsan-yapay zeka işbirliği:** İnsan sezgisini yapay zekanın veri işleme yeteneğiyle birleştiren karma insan-yapay zeka takımları, tek başına çalışanlardan daha etkili ve güvenilirdir. İnsan gözetimiyle potansiyel yapay zeka hatalarına karşı bir güvenlik önlemi sağlanabilir.
15. **Mahremiyet ve güven:**
 - a. Yapay zeka modellerine kişisel veriler sağlandığında, veri koruması yalnızca yetkili kişilerin erişimine izin veren mekanizmalarla sağlanmalıdır.
 - b. Veri koruma için uygun teknik ve organizasyonel önlemlerin alınmalı ve yalnızca gerekli kişisel verilerin işlenmelidir.
 - c. Yapay zeka geliştiricileri, aynı koşullar altında aynı sonuçları üretebilen güvenilir modeller için çaba göstermelidir.
 - d. Hiçbir yapay zeka modeli sosyal puanlama ve kitlesel gözetim amaçları için tasarlanmamalıdır.

Eğitim

16. **Eğitim ve öğrenme:** Yapay zeka destekli uygulamalar, kullanıcıların öğrenme tarzlarına göre kişiselleştirilmiş eğitim materyalleri sunabilir.
17. **Dil öğrenimi:** Yapay zeka temelli dil öğrenme uygulamaları, kullanıcının telaffuzunu analiz ederek geri bildirim verebilir ve dil bilgisi uygulamalarını kişiselleştirebilir.

Manevi Beslenme ve Geliştirme Faaliyetleri

18. **Danışmanlık ve rehberlik:** Yapay zeka, danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinde faydalı olabilir. Her bireyin ihtiyaçlarına ve durumuna göre uyarlanmış özel rehberlik ve danışmanlık hizmeti sunacak yapay zeka sistemleri geliştirilebilir. Örneğin, kullanıcılardan gelen sorulara hizmet temelli yanıtlar verebilen hayırhah sohbet robotları geliştirilebilir.

Diyalog (Toplum İçi Barış ve Ahenk)

19. **Verilerin Arındırılması:** Makine Öğrenimi insan zihninin anlayışının ötesinde sebeplerle kötü niyetli yargılar çıkarabileceğinden, yapay zeka sistemlerinin ayrımcılık içeren, yanlış veya düşük kaliteli verilerden arındırılması kritik öneme sahiptir.
20. **Ulusal standartlar:** Yeni yapay zeka modellerini lisanslamak ve onaylamak için mekanizmalar ve insan belirleyiciliğini korumaya yönelik güvenlik önlemleriyle uyumlu bir ulusal standartlar kurumu kurulması önerilmektedir.
21. **Birlikte projeler:** Yapay zeka konusunda diğer dini/etnik/sosyal grupların neler yaptığı yakından takip edilmeli ve gerektiğinde uygun olanlarla birlikte projeler gerçekleştirilmelidir.

İnsani Yardım, Sosyal Refah

22. **Fırsat eşitliği:** Toplumsal refah, yapay zeka sistemlerinin güvenliği ve güvenilirliği ile yakından ilişkilidir. İnsan refahı, başarı fırsatları ve mesleki fırsatlar sadece elitler için değil, herkes için sağlanmalıdır.
23. **Olumlu dönüşüm:** Yapay zeka sistemleri geliştirilirken mevcut sosyal ve ekonomik eşitsizlikler sürdürülmemelidir. Bu süreçte geleneksel iş piyasalarında meydana gelecek değişimin toplumsal dengeleri sarsmaması esastır. Dönüşümün insan refahını ve adil ilerlemeyi öncelemesi temel ilke olarak benimsenmelidir.
24. **Etkiler:** Yapay zekanın adalet, özgürlük, eşitlik ve demokrasi üzerinde olumsuz etkileri olmamalıdır. Akıllı sistemlerin çevresel etkileri, değerlendirilmelidir ve uzun vadeli faydalar hedeflenmelidir.
25. **İhtiyaç analizi ve kaynak dağıtımı:** Hizmet kurumları, yapay zeka aracılığıyla, toplanan verileri analiz ederek hangi bölgelerin hangi tür yardıma ihtiyacı olduğunu belirleyip kaynakların daha etkili bir şekilde dağıtılmasını sağlar.

Kültür, Sanat, Spor

26. **Sağlık ve spor:** Yapay zeka destekli sağlık uygulamaları, kullanıcıların egzersiz rutinlerini, sağlık taramalarını, oruç ve diyetlerini kişiselleştirebilir ve dini hassasiyetlerine göre düzenleyebilir.
27. **Kültür ve sanat:** Yapay zeka kişilerin ilgi alanlarına, ihtiyaçlarına ve kültürlerine göre etkinlikler önererek, buldukları toplum içinde daha verimli bir katılım sağlamalarına destek olabilir. Yapay zeka farklı kültürlere ait sanat eserlerini ve tarihi eserleri çevrimiçi olarak sergileyerek insanlara farklı kültürler hakkında bilgi edinme imkanı sunabilir.

Yayımlar

28. **İçerik üretimi:** Yapay zeka, haber makaleleri, spor raporları veya finansal özetler gibi standart formatlardaki içerikleri otomatik olarak üretebilir. Ayrıca, sosyal medya gönderileri veya reklam metinleri oluşturmak için de kullanılabilir.
29. **Heyet:** Bir heyet yapay zeka etiğiyle alakalı düzenli olarak güncelledikleri bir kılavuz geliştirebilir. Bu heyet hem İslami konularda hem yapay zekaya ait konularda bilgili kişilerden oluşmalıdır. Kılavuz farklı durum ve şartlara göre çözümler sunabilmeli ve kamuoyu ile paylaşılmalıdır.

Kamuoyuna arz ederiz.